

2. Interpelácia poslanca Národnej rady Slovenskej republiky J. Mičovského na ministerku zdravotníctva Slovenskej republiky Z. Zvolenskú podaná 25. apríla 2013 vo veci uctenia si pamiatky významnej osobnosti slovenskej medicíny – doktora Ľudovíta Markušovského

SEKRETARIAT PREDSEDU NÁRODNEJ RADY SLOVENSKEJ REPUBLIKY		
Dátum zaevidovania: 25-04-2013		
Číslo spisu: PLEN-301/2013		
Listy: 1/-	Prílohy: 2/5	
RZ	ZH	LU

Bratislava, 25. apríla 2013

Vážená pani ministerka,

interpelujem Vás vo veci, ktorá nie je pre rezort, ktorý riadite, prvoradou témou, ba myslím, že nebude ani témou druhoradou. To však neznamená, že nie je dôležitá. Je. Jej dôležitosť spočíva v tradičnom poznaní, že pre určenie správneho cieľa, ku ktorému chceme kráčať, je vždy potrebné mať jasno v tom, odkiaľ prichádzame. A to býva náš častý spoločenský problém, zdravotníctvo nevynímajúc. Smerujem tento krát k nasledovnému:

Dňa 21. apríla 2013 uplynulo 120 rokov od smrti doktora medicíny Ľudovíta Markušovského, praktického lekára, ktorý prešiel aj vojnovými lazaretmi. Následne sa celoživotne upísal budovaniu verejného zdravotníctva a zdravotníckej osvete. Založil Lekársky týždenník, ktorý desaťročia sám viedol. Podieľal sa na zložení Štátnej zdravotníckej rady. Sformuloval a presadil zdravotnícky zákon. Pomáhal pri zriaďovaní lekárskeho katedier v Budapešti, medziiným aj katedry verejného zdravotníctva, ktorá bola tretou na svete. Vynašiel medicínsku pomôcku – nosové zrkadlo. Redigoval lekárske – farmaceutický slovník. Organizoval lekárske kongresy. Pomáhal vzniku Uhorského lekárskeho knižného vydavateľstva. Bol členom Uhorskej akadémie vied a čestným profesorom lekárske fakúlt oboch uhorských univerzít. Založil prvú katedru hygieny v strednej Európe a Krajinskú zdravotnícku spoločnosť.

Niet pochyb, že doktor Markušovský patrí do panteónu osobností slovenského zdravotníctva. Napriek tomu ho tam stále akosi nenachádzame. Jeho meno nenesie žiadna nemocnica, nespájajú sa s ním žiadne lekárske ocenenia, či nadácie na podporu mladých medikov. Je to len ľahká forma našej spoločenskej nepozornosti? Alebo ide o popieranie vlastnej identity, ktorá je už ťažšou diagnózou? Bez nároku na určenie presných príčin považujem tento stav nielen za smutný, ale aj za vecne škodlivý. Slovensku totiž upcháva jednu z jemných dýz motora etického i ekonomického pokroku, nakoľko (aj) dobré príklady, ako je známe, priťahujú. A tých nemá žiadny národ nadbytok. Zrejme o tom niečo vedia aj naši maďarskí susedia s ktorými sme do roku 1918 žili v spoločnej krajine menom Uhorsko. Treba im vyjadriť vďaku za to, že na rozdiel od nás si svojho niekdajšieho občana Markušovského dodnes držia v príkladnej úcte. Jeho meno nesie jedna zo župných nemocníc, má sochu v parku budapeštianskej lekárskej univerzity. Ba ešte v časoch monarchie zvečnili jeho meno aj v chorvátskej Opatiji, kde zomrel. Má to však všetko len jednu chybu – všade sa dozvieme, že sa jedná o významného maďarského lekára. A neobľomnosť toho názoru akoby nepoznala hraníc – ešte aj z pamätnej tabule na rodnej evanjelickej fare Ľudovíta Markušovského na Štrbe, jedinej ktorú na Slovensku má, sa dozvedáme, že ide o veľkého maďarského lekára. Nedivme sa, aj o túto tabuľu sa postarali potomkovia našich niekdajších uhorských spoluobčanov. Neviňme ich za to, že zásoba maďarských vlastných podstatných

mien dodnes neumožňuje rozoznať názvy Maďarsko a Uhorsko. Nech si tento nedostatok prípadne vyriešia ich jazykovedci. My by sme si mali vyriešiť náš nedostatok a konečne vzdať veľkému slovenskému lekárovi úctu prinajmenšom na rovnakej úrovni, ako to robia tí, ktorých materčinou nebola slovenčina Ľudovíta Markušovského.

Strata pamäti je vážna diagnóza, ktorej ranné prejavy môžu u neznalých vyvolávať aj blahosklonný úsmev, no odborníci vedia k akému dramatickému rozkladu osobnosti neliečená vedie. Týka sa to nielen našej pamäte individuálnej, ale aj spoločenskej. Niekedy je účinná terapia ťažká, nákladná, ba býva i nemožná. Myslím si však, že to nie je tento prípad. A preto, vážená pani ministerka, využívam v tejto veci nielen svoje poslanecké právo interpelácie, na ktorú môžete reagovať formálnou povinnou odpoveďou, ale žiadam Vás o nápravu predovšetkým ako občan, ktorý je presvedčený, že každý z nás – bez ohľadu na funkcie, ktoré nám boli dočasne zverené - má veľa možností ako, hoc aj drobnými úkonmi, meniť svet k lepšiemu. Rád zotrívam v nádeji, že v mojom liste vidíte práve takúto inšpiráciu a formálnej odpovedi sa vyhnete.

Túto interpeláciu posielam aj pánovi Marekovi Maďarovičovi, ministrovi kultúry Slovenskej republiky, ktorého v uvedenej veci žiadam o súčinnosť, no zároveň ho prosím aj o občasné úradné preosiatie našich dejín na riečici spoločenskej pamäti, na ktorej sa bezpochyby zaskvie ešte nemálo osobností a udalostí, ktorých prirodzené uctenie si nám všetkým môže len prospieť.

K interpelácii prikladám stanovisko pána Jozefa Schwarza, sociológa aktívne sa zaoberajúceho podielom Slovákov na uhorskej histórii, ktorého podnet som v tejto veci vďačne prijal.

S úctou

Ľudovít Markušovský a pamäť dvoch národov

Ľudovít Markušovský (1815-1893) - rodák zo Štrby, lekár, univerzitný profesor, vynálezca nosného zrkadielka, autor mnohých publikácií, jeden z prvých organizátorov moderného zdravotníctva v strednej Európe, uhorský vládny radca pre zdravotníctvo. Pamätná tabuľa v Opatiji zatiaľ iba v chorvátčine a maďarčine.

Publicista ešte sovietskeho pôvodu napísal na úvod svojej knihy „Tajomstvá pamäti“ vydané u nás v roku 1976 asi toto: Keď Prometheus daroval ľuďom božský oheň, nariadil Zeus za trest prikovať ho ku skale. Ale Prometheus spolu s ohňom daroval ľudstvu ešte jeden neoceniteľný dar – pamäť. Pokračoval: „Ďakujúc pamäti sa stali ľudia ľuďmi, naučili sa čítať, premýšľať, vládnuť svojmu osudu bez ohľadu na bohov. Vďaka pamäti si podrobili oheň, naučili sa remeslám, vynášali písmo a nakoniec vzlietli ku hviezdám“. A ja k tomu dodávam – naučili sa aj pamätať aj výberovo a v podobe, ktorá často so skutočnosťou nesúhlasí. A mnohé národy vďaka (historickej) pamäti sa naučili dokonca aj nenávidieť.

Prečo to píšem? 21. apríl pred 120 rokmi je deň úmrtia rodáka zo Štrby na Liptove, syna evanjelického farára a jednoznačne významného lekára, ktorý vysoko prečnieval alebo vyčnieval z priemeru lekárskej vedy 19. storočia dr. Ľudovíta Markušovského. O tomto všetkom nieto pochybenia a všetci s tým súhlasia. Problém - najmä s pamäťou - nastáva pri jeho zaradení do „národného vlastníctva“. Maďari majú v tom jasno, bol to Maďar. Slováci – malá hŕstka – si zase pamätajú, že bol Slovák (od rodu). Ostatným Slovákom a zvyšku sveta je to jedno. Samozrejme svet ako káže tradícia a kvalita maďarskej propagandy sa prikláňa k maďarskej verzii.

Druhým dôvodom príspevku je moja dovolenka v Opatiji pred niekoľkými rokmi. Známe chorvátske letovisko Opatija je miesto skonu Ľudovíta Markušovského. Počas potuliek som „naďabil“ v parku Margarita v strede mesta na odpočinkové miestečko so skalou, ktorá niesla názov Markušovszky sitz. Priznávam, že som vtedy vôbec nevedel o čo ide. A to sa tvárim ako slušný znalec histórie. A napokon na promenáde na stene hotela v samotnom strede mesta som objavil pamätnú tabuľu na Markušovského s textom v chorvátčine a maďarčine. Tabuľa oznamuje všetkým, ktorý rozumejú chorvátsky a maďarsky, že tam zomrel „maďarský“ lekár. Nikto z pocestných sa nedozvie, že Ľudovít Markušovský patrí aj Slovensku. Moja malá národná slovenská pýcha mi nedala pokoj a povedal som si: Je čas napraviť to. Koncom minulého leta som zainteresovaným /ktorých som oslovil aj oficiálne/ navrhol, aby sa spojili sily obce Štrba, Matice slovenskej a jej Krajanského múzea, azda aj matičiarov z Rijeky a Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Bokom by nemuseli zostať ani profesijné organizácie slovenských lekárov. Výsledkom by bolo osadenie pamätnej tabule v chorvátskom a slovenskom jazyku v Opatiji (prípadne vedľa chorvátsko-maďarskej), ktorá by zdôraznila slovenskosť doktora Ľudovíta Markušovského. Ako vhodný termín jej odhalenia sa ponúkal 21.

apríl 2013, keď uplynulo 120 rokov od jeho smrti. Krajanské múzeum MS sa tejto iniciatívy chopilo, súhlasili aj v obci Štrba a podstatný diel práce odvieďa neúnavná šéfka matičiarov v Rijeke, ktorej zásluhou sa podarilo „skrotiť“ byrokratického šimľa a zapriať ho pre našu vec.

Všetko išlo hladko až do času, keď na scéne sa objavila pamäť. Samozrejme maďarská pamäť. Lebo, všetká česť, Maďari si pamätajú (chcú pamätať) čo najviac z histórie, k čomu im my Slováci nechávame voľné pole. Maďarská pamäť (iniciátori a realizátori inštalovanej tabule v Opatiji) vytiahla na povrch dva argumenty.

Ten prvý je notoricky známy. L. Markušovský sa narodil, žil a zomrel v 19. storočí v krajine volanej Maďarország (po slovensky Uhorsko). A všetci čo tu žili a pre túto krajinu pracovali boli Maďari. Každý kto žil, tvoril, mrel na území, ktoré do roku 1918 bolo Maďarország sa podieľal na maďarských dejinách a musí byť zaradený do panteónu maďarstva a ako taký nemôže byť v žiadnom prípade Slovák. Nekrúťte hlavou! V maďarskom jazyku používajú jeden a ten istý výraz pre Uhorsko a Maďarsko, bez ohľadu na „drobné“ nuansy historické, priestorové, mocenské. Pokiaľ nebudú ochotní svojské pojmoslovie a definície v maďarčine zmeniť, tak si nepomôžeme. Ale nesmieme to pripustiť ako argument na vzdanie sa slovenského podielu na uhorskej histórii a našu pamäť nazývať pravým menom a slovenským spôsobom. A neustále ju zviditeľňovať!

Druhým argumentom maďarskej pamäte je (ne)kvalita tej našej slovenskej. Pripomenuli nám v akej podobe si uctievať Markušovského v jeho rodisku, v Štrbe. Pošepky píšem – majú pravdu. Na miestnej fare je tabuľa z roku 1965 so slovenským a maďarským textom. A ten slovenský píše:

Tu sa narodil

Ľudovít **Markusovszky**

veľký dejateľ **maďarskej** lekárskej vedy a verejného zdravotníctva.

(podpísané) československá a maďarská lekárska spoločnosť.

Tučným písmom som vyznačil zásadné chyby našej slovenskej pamäte. Jeho priezvisko je iba po maďarsky (neobstojí argument, že tak sa písal, všetci v Uhorsku sa museli písať iba v maďarskej transkripcii). Bol dejateľom **uhorskej** lekárskej vedy, maďarský text je samozrejme správny. Prečo je spomínaná tabuľa v tejto podobe. Nuž preto, že my Slováci sme si nespomenuli osadiť ju. Prišli s tým Maďari a tí ju napísali tak ako chápu históriu. Ale to nie je jediná „zábudlivosť“ našej slovenskej pamäte. Štrbania si chybu svojich predchodcov uvedomili. V správe o schôdzi miestnej Matice slovenskej vo februári tohto roku za prítomnosti starosti uviedli: *Zároveň upozornili aj na iniciatívu pri reinštalácii pamätnej tabule štrbskému rodákovi doktorovi Markušovskému, ktorého si privlastňujú Maďari práve kvôli terminologickej kamufláži, vyplývajúcej z nerozlišovania prívlastku maďarský a uhorský občan, čo je podstatný rozdiel a predstavitelia obce to chcú uviesť do poriadku.* Bravó, Štrbania!

Teraz v apríli sa tabuľa v Opatiji ešte neodhalí. Hotel v Opatiji idú rekonštruovať.

Pevne verím, že po jeho znovuožtorení sa bude na jeho priečelí skviet' pripomienka dr. Ľudovíta Markušovského aj v slovenčine a bude pripomínať jeho slovenský pôvod. Bez ohľadu na skutočnosť, že jeho vlasť v tom čase niesla meno Uhorsko (Mad'arország).

Objavujeme tajomstvá našej historickej pamäte neustále. Nielen Markušovského. A nielen 21. apríla v Opatiji, Štrbe či hocikde inde. Odhaľujeme tajomstvá slovenských dejov a dejepisov, ktorých je neúrekom. Nehanbíme sa za slovenský podiel na histórii veľkomoravskej ani na dlhej 900 ročnej histórii Uhorska, ktoré len posledných necelých 150 rokov svojej existencie bolo macochou Slovákov. Nehanbíme sa za spoločnú česko-slovenskú históriu, aj ta je naša! A robme všetko preto aby najnovšie slovenské dejiny sme tvorili s plnou zodpovednosťou a nezabúdali z minulosti na všetko dobré (čo nás teší) i na to zlé (z čoho sa poučíme). Ostatných 20 rokov sa už nemáme na koho vyhovárať.

Jozef Schwarz